

Dějiny evropské integrace II

Václav Horčíčka, Martin Kovář

TRITON

Dějiny do kapsy

Václav Horčíčka

Martin Kovář

Dějiny evropské integrace II

Václav Horčíčka
Martin Kovář

Dějiny evropské integrace II

Václav Horčíčka, Martin Kovář
Dějiny evropské integrace II

Tato kniha a ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

autoři:

PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.

doc. PhDr. Martin Kovář, Ph.D.

recenzent:

prof. PhDr. Vladimír Nálevka, CSc.

© Václav Horčíčka, Martin Kovář; 2005

© Triton, 2006

Cover © Eva Bystrianská, 2005

Vydalo Nakladatelství TRITON
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10
www.triton-books.cz

ISBN 80-7254-741-0

Obsah

Úvod	11
------------	----

První kapitola

Společenství v krizi (Charles de Gaulle a Evropská společenství, 1961–1968)	13
--	-----------

Plány evropské politické spolupráce	15
---	----

Generál dělá potíže: krize Evropských společenství ...	19
--	----

Lucemburský kompromis	26
-----------------------------	----

Druhá kapitola

Společenství na rozcestí (Velká Británie, Spojené státy americké a Evropská společenství, 1961–1968)	31
---	-----------

Británie se vrací do Evropy: první žádost	32
---	----

Británie se vrací do Evropy: druhá žádost	40
---	----

Kennedyho kolo GATT a jeho dopad na euroatlantické vztahy	44
--	----

Třetí kapitola

Společenství opět v pohybu (Peripetie evropského integračního procesu na přelomu 60. a 70. let) ...	46
--	-----------

Haagský summit	47
----------------------	----

Evropa po Haagu – nové perspektivy	49
--	----

Třetí žádost – Devítka na obzoru	54
--	----

Evropská společenství v předvečer rozšíření	59
---	----

Čtvrtá kapitola	
Na cestě k Evropské unii I	
(Evropská společenství v letech 1974 –1984)	62
Vznik Evropské rady	63
Britská žádost o revizi smlouvy o přistoupení	64
Druhá vlna rozšíření – vznik Dvanáctky	66
Pokus o oživení ES a volby do Evropského parlamentu	69
Společná zahraniční politika	
– Evropská společenství v úzkých	75
Evropská unie na obzoru?	78

Pátá kapitola	
Na cestě k Evropské unii II	
(Akcelerace evropské spolupráce, 1985–1993)	85
Cesta k Jednotnému evropskému aktu	86
Jednotný evropský akt	88
Cesta k Evropské unii	91
Vznik Evropského hospodářského prostoru	98

Šestá kapitola	
Širší Evropu, anebo hlubší integraci?	
(Problémy Evropských společenství v 90. letech)	100
Maastrichtská smlouva	101
Od Dvanáctky k Patnáctce	112
Zavádění hospodářské a měnové unie	116
Postup integrace v dalších oblastech	
a pád Santerovy Komise	118
Příprava „velkého třesku“:	
rozšíření o státy střední a východní Evropy	120

Reformy Evropské unie: mezi Maastrichem a Nice . . .	124
Sedmá kapitola	
Nové tisíciletí – nová Evropa?	133
Pokus o reformu EU – Smlouva o Ústavě pro Evropu	133
Rozšíření z roku 2004: Pětadvacítka	143
A co dál? Evropa na křižovatce	144
Závěr	149
Chronologická tabulka	151
Doporučená literatura	157
Autoři	159

Úvod

Ve druhém svazku *Dějiny evropské integrace*, který leží před vámi, jsme se rozhodli představit vývoj evropské spolupráce od počátku 60. let až po současnost. Toto období je ohraničeno dvěma mezníky – zahájením činnosti přímého předchůdce dnešní Evropské unie, tj. Evropského hospodářského společenství, na přelomu 50. a 60. let a aktuální snahou o prosazení Smlouvy o Evropské ústavě jako nového právního dokumentu, upravujícího podobu a činnost EU.

Diskuse o ústavní smlouvě a problémy s její ratifikací jen podtrhují nutnost nabídnout čtenáři příležitost blíže se seznámit s povahou evropského integračního procesu. Zvolili jsme stejnou formu jako v prvním svazku. Naším cílem bylo nastínit ve stručné podobě základní souvislosti a vývojové tendence, akcentující zejména politické dějiny západoevropského integračního procesu. Ani tentokrát jsme neměli ambici předložit zásadní vědeckou práci pro omezený počet čtenářů, ale spíše příručku, která by širokému okruhu čtenářů zpřístupnila leckdy obtížně srozumitelnou problematiku, pomohla jim zorientovat se v ní a zformulovat vlastní stanovisko.

Práce tohoto typu, i přes rostoucí počet publikací zabývajících se evropskou tematikou, na českém knižním trhu chybí. Je tomu tak v situaci, kdy se česká veřejnost teprve blíže seznamuje s praktickým fungováním evropských institucí a tvoří se její postoje k nim. Proto doufáme, že druhý svazek *Dějiny evropské inte-*

grace přispěje k vyváženějšímu domácímu pohledu na celoevropské dění. Náš dík patří i tentokrát profesorovi Vladimíru Nálevkovi z Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, prvnímu čtenáři našeho textu.

Václav Horčíčka a Martin Kovář

Společenství v krizi (CHARLES DE GAULLE A EVROPSKÁ SPOLEČENSTVÍ, 1961–1968)

Na počátku 60. let se zdálo, že hlavním problémem evropské integrace bude její rozdělení do Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského sdružení volného obchodu (ESVO). Soupeření obou bloků bylo spíše zdánlivé: EHS mělo jednoznačnou převahu, bylo ucelenější a lépe fungující strukturou. ESVO se pouze snažilo držet krok s liberalizačními opatřeními svého konkurenta (například ve snižování celních bariér). Od roku 1962 již nebylo po alternativě v podobě ESVO ani stopy. Příčinou byla změna postoje ostrovního státu k EHS: Británie totiž, spolu s Dánskem, Norskem a Irskem (které nebylo členem ESVO), podala přihlášku do EHS. Tyto žádosti ale narazily na pochybnosti Francie.

Samotné Evropské hospodářské společenství se zatím vyvíjelo dobře. Například snižování vnitřních cel a harmonizace cel vnějších postupovaly rychleji, než se předpokládalo. Komise soudila, že proces vytváření celní unie bude dokončen v roce 1967, tedy s tříletým předstihem oproti původním plánům. Pod sil-

ným tlakem Francie se pokročilo také ve formulování společné zemědělské politiky. Podle Komise byl pokrok tak rychlý, že bylo možno začít se zaváděním hospodářské unie. Vzhledem k aktivnímu saldu německého zahraničního obchodu a naopak pasivnímu saldu řady členských států se zdálo, že budou na harmonizaci měnové a rozpočtové politiky EHS zainteresováni všichni jeho členové.

Z politického hlediska se jevilo několik možných verzí budoucího vývoje. Komise pod vedením Waltera Hallsteina získala značný vliv a poháněla integraci rychle kupředu. V roce 1964 Hallstein označil národní suverenitu za „doktrínu včerejška“; jedinou budoucností podle něj byla integrovaná Evropa, řízená EHS, zejména Komisí. O sobě samotném Hallstein prohlašoval, že je svého druhu evropským premiérem. Právě role Komise však znepokojovala francouzského prezidenta Charlese de Gaulla, jenž se domníval, že získala příliš mnoho moci. De Gaulle sice projekt EHS rámcově podporoval, organizaci Evropy si však představoval jinak než na nadnárodní bázi. Postupoval spíše na úrovni mezistátních vztahů, úspěšný byl především ve smíření s Německem.

Prointegrační nadšení ustupovalo i v dalších členských státech. Tato skutečnost souvisela s tím, že EHS bylo na prvním místě dílem křesťanských demokratů. Poprvé se to projevilo v roce 1963, kdy musel odstoupit západoněmecký kancléř Adenauer; jeho nástupce Ludwig Erhard byl totiž spíše pro rozvoj atlantického partnerství. Italská křesťanská demokracie zase uzavřela velkou koalici se socialisty a musela na ně brát

ohled. Spory mezi Valony a Vlány oslabily Belgickou křesťansko-sociální stranu. V Nizozemsku vedla sekularizace k vytlačení některých malých křesťanských stran mimo hlavní proud tamní politiky. Vliv francouzských křesťanských demokratů v de Gaullově éře rovněž trvale klesal. A byl to právě francouzský prezident, který zpochybňoval cíle EHS a zabránil jeho rozšíření. Evropská integrace se tak v první polovině 60. let dostala do krize.

Plány evropské politické spolupráce

De Gaulle neměl ve sporech uvnitř Evropského hospodářského společenství žádného trvalého spojení. Polemika se většinou vedla mezi Paříží a zbylou Pětkou. První konflikt se rozvířil již v roce 1961 – jednalo se o spor o de Gaullovu ideu politické unie. Představy francouzského prezidenta o Evropě krystalizovaly již od válečných let. Generál byl spíše stoupencem konfедераční či mezivládní organizace kontinentu než Monnetových idejí. V roce 1959 se pokusil tyto aspekty evropské spolupráce posílit: konkrétně navrhl pravidelná setkávání ministrů zahraničí Šestky, dále měl být vytvořen stálý sekretariát členských zemí EHS. Myšlenku podpořily Itálie a SRN, díky čemuž se v listopadu 1959 podařilo uzavřít příslušnou dohodu. Na počátku roku 1961 se de Gaulle začal více přiklánět k pořádání bilaterálních setkání přesahujících Šestku. V lednu a únoru 1961 se sešel s britským premiérem Haroldem Macmillanem a se západoněmeckým kanc-